Словакія вибачилася за співучасть у Голокості

Депортація словацьких євреїв. Фото: Яд Вашем

Як відомо, Чехословаччина стала першою жертвою нацистського режиму — у жовтні 1938-го були анексовані Судети, а в березні наступного року німці окупували решту країни. Тоді ж Словаччина на чолі з союзником Гітлера Йозефом Тісо була проголошена незалежною національ-соціалістичною державою.

У серпні 1940-го у Словаччину прибув емісар Ейхмана Дітер Вісліцені, який став головним «радником у єврейських справах». Стартував процес аріїзації, в ході якого були ліквідовані понад 10 тисяч підприємств, фірм та магазинів, що належали євреям, а ще понад дві тисячі — передані словакам і німцям. Повністю зубожілих євреїв почали відправляти у центри примусової праці і спеціально створені робочі табори.

Йозеф Тісо (справа) на зустрічі з Адольфом Гітлером

9 вересня 1941 року був затверджений «Єврейський кодекс» — аналог Нюрнберзьких законів. Відтепер євреям належало носити розпізнавальний знак, заборонялося переїжджати з одного населеного пункту в інший без особливого дозволу, виходити ввечері на вулицю, працювати адвокатами, лікарями, аптекарями, інженерами, користуватися телефоном і слухати радіо. Банківські рахунки євреїв було заблоковано, однак з них продовжували стягувати високі податки, іноді з доходів уже відібраних підприємств.

У 80-ту річницю схвалення парламентом «Єврейського кодексу» уряд Словаччини підкреслив у спеціальній заяві, що «відчуває моральний обов'язок висловити жаль з приводу злочинів, скоєних минулим режимом».

Подальша доля словацьких євреїв була трагічна, і кров їхня лежить на словацькій владі не в меншій мірі, ніж на нацистах. Коли німці звернулися до уряду Словаччини з офіційним проханням відправити до Німеччини на роботу 20 тисяч молодих і здорових євреїв, словацька влада запропонувала (нібито відповідно до принципів «християнського милосердя») вислати до Німеччини цілі сім'ї.

Урядова пропаганда закликає євреїв «Піти зі Словаччини!»

Ейхман прийняв цю пропозицію, а словаки взяли на себе зобов'язання перерахувати Німеччині по 500 рейхсмарок за кожного депортованого — у вигляді своєрідної гарантії, що ці євреї ніколи не повернуться до Словаччини, а на залишену ними власність не будуть пред'явлені претензії. До кінця липня 1942 р до окупованої німцями Польщі були вислані близько 54 тисяч євреїв — практично всіх їх знищили в Освенцимі. Організацією транспортів займалися, у тому числі, частини Глінківської гвардії.

Ще 14 березня 1942 року Ватикан направив уряду Словаччини офіційну ноту протесту проти спланованої депортації, а кілька днів по тому Папа Римський Пій XII передав Тісо свої особисті застереження. Хоч і священик Тісо був зобов'язаний підкорятися вимогам Ватикану, депортація тривала. 15 травня 1942 року парламент Словаччини затвердив закон, який починався словами: «Євреїв можна видаляти з території Словаччини».

Всього загинуло близько 70 тисяч словацьких євреїв, тобто 77% єврейської громади. Історія знищення місцевих євреїв кидає виклик ідентичності посткомуністичної Словаччини. З одного боку, вважається, що в період Тісо було побудовано першу незалежну словацьку державу. З іншого, якщо це дійсно так, то сучасна Словаччина повинна взяти відповідальність за депортацію євреїв часів Голокосту.

Борис Вайнер